

A fővárosi törvényjavaslat.

— Irta dr. Fürst István. —

III.

A törvényhatósági bizottság összetétele megint jellemző képét mutatja a Bethlen-

Scitovszky-féle törvényalkotásnak. Érdekes összehasonlítani a különböző törvényekben a törvényhatósági bizottság összetételét:

	Választott	Kinevezett	Örökös	Érdekképviselet	Fővárosi tisztviselők	Állami tisztviselők	Összesen
1920: IX. teikk — —	240 (83.6%)	—	—	—	25	22	287
1924: XXVI. teikk — —	250 (80.1%)	21	—	—	31	10	312
1929-i javaslat — —	140 (63.6%)	—	32	18	20	10	220

A választott tagok száma tehát nem csak abszolút számokban kevesedik, ami megfelelne a javaslat indokolásának (állítólag el akarják kerülni a tulságosan nagy testületet), hanem s ez a fontosabb, minden későbbi törvényben *százalékos arányban is veszt jelentőségéből*. A mai javaslat szerint a törvényhatósági bizottság taglétszámának még kétharmad-részt sem éri el. De ez az indoklás komédiánál nem egyéb. A szegedi törvényhatósági bizottság taglétszáma ötlet, a debreceni pedig néggyel kisebb, mint a kilencszer akkora Budapesté. A vármegyei törvényhatósági bizottságok közül pedig csak hétnek a taglétszáma kisebb, míg a többi 18 vármegyei törvényhatósági bizottságának taglétszáma a fővárosiét jelentékenyen meghaladja. (A pestmegyei törvényhatósági bizottsági tagok száma 524.) Ezeknél nem volt baj a nagy létszám, mert itt a virilizmus és a különböző választási trikkok biztosítják a kormányhű többséget. A fővárosban azonban arra, hogy a már eltörölt virilizmust visszaállítsák, nem mertek gondolni, tehát: kevés tagot kell választani, hogy azután a tisztviselő, örökös, stb. tagok segítségével lehessen a többséget biztosítani. Ez utóbbiak száma 80 lesz. Tehát elegendő, ha akormány pártja a választásokon 30 mandátumot (tehát 21.5%-ot) szerez. Így lehet a kisebbségből többséget csinálni, a választók akarata ellenére.

Azonban még ez sem elég. A vidéki törvényhatóságokban a választókerületek beosztását szabályrendelettel maguk a törvényhatóságok állapítják meg. Amire azonban a vidéki kisvárosok is éretek, arra nem érett Budapest törvényhatósága. Itt a kerületi beosztást a törvény szabályozza, ami a többes szavazási jog burkolt létesítése. A Vár köztisztviselő és a Belváros nagytökés többségű lakossága ugyanannyi bizottsági tagot fog választani, mint a négyszerakkora lakosságú Józsefváros, Anyalföld vagy Kőbánya. A választók akaratainak a választási geometria révén való meghamisítása az előző törvényekben sem hiányzik. Azonban csak a *kétszeres szavazati jogig* mertek elmenni. Az új javaslat a kormányhű rétegeknek *négyszeres szavazati jogot* ad.

A választójog tekintetében ugyanezt a visszaféledést látjuk. Az 1920. évi törvény választójogot adott minden 24. évét betöltött férfinak és irni-olvasni tudó nőnek, aki féleve egyhelyben lakik. Az 1924. évi törvény már a Bethlen-féle megcsontított parlamenti választójoghoz és hatévi helybenlakáshoz köti a törvényhatósági választójogot. Ezt föntartja az új tervezet is. Amíg azonban az 1924. évi törvény szerint az országgyűlési választók névjegyzéke alapján történt a törvényhatósági választók névjegyzékének az összeállítása és vitás esetekben csak a hatévi helybenlakást kellett igazolni, addig az új javaslat szerint a választók névjegyzékét hatévenként külön összeírbiztosok utján állítják össze, ami annyit jelent, hogy eddig csak *egyszer* kellett igazolni a választójogosultságot, ezentúl a törvényhatósági választások előtt *minden hatszttendőben előlről fog ez a játék kezdődni*. S egészen természetes, hogy az összeírással járó szekaturák nem a vagyonosok vagy köztisztviselők osztálya tagjait fogják terhelni, hanem a munkások lesznek azok, akiktől minden ilyen összeírás alkalmával újra és újra követelni fogják az iratok légióinak bemutatását, amíg elmegy a kedvük attól, hogy választójogukat követeljék.

De amint mondtuk, ezt a névjegyzéket csak minden hat esztendőben fogják összeállítani. A törvényhatósági bizottságot azonban a javaslat szerint föl is lehet osztlatni. Hogyan fognak fölosztlatás esetén választani? Elavult, többszttendő névjegyzékek alapján? Vagy majd akkor kezdenek hozzá új összeíráshoz? Ez a valószínűbb eset, mert ez alkalmat ad majd arra, hogy „névjegyzék hiánya miatt” az új választást egy esztendővel elhalasszák.

Az örökös tagok tekintetében is más elbírálás alá kerül a főváros és a vidék. A vidéki törvényhatóságokban az örökös tagok száma a bizottság összes tagjainak 3–5%-a. A fővárosban 14.5%. Örökös tagul megválasztani itt is csak azt lehet, akit a kijelölőválasztmány ajánl. Ebben azonban, amint már láttuk, a főpolgármester és a tőle kinevezett tagok vannak többségben. Ami megint annyit jelent, hogy örökös tagul csak a kormány jelöltjeit

lehet megválasztani.

Az 1924. évi törvény szerint kinevezett tagok helyébe az érdekképviseletek képviselői lépnek. Míg azonban a kinevezett tagokat annak a testületnek a jelöltjei közül kellett kinevezni, amelyet képviseltek, addig a képviselőház közigazgatási bizottsága által elfogadott szöveg szerint az érdekképviseletek választmányi tagjai közül a közgyűlés fogja megválasztani a törvényhatósági bizottsági tagokat, vagyis az így megválasztott tagok nem azok közül fognak kikerülni, akiket az illető érdekképviselet tart legalkalmasabbnak, hanem azok közül, akik a közgyűlésen biztosított kormánytöbbség szájaizének legjobban megfelelnek.

A közgyűlésen résztvevő fővárosi tisztviselők száma csökken, mert az új javaslat szerint a kerületi előljárók és a főveléltárnok nem lesznek tagjai a törvényhatósági bizottságnak, a főszámvevő pedig az állami tisztviselők csoportjába kerül. Az állami tisztviselők száma (ideszámítva a Társadalombiztosító Intézet főnökét és a vitézi szék főkapitányát) változatlan marad. A fővárosi tisztviselők létszámának csökkentését azzal indokolja a miniszter, hogy „meg akarja óvni a közgyűlést a tisztviselők tulsúlyától”. Ezzel szemben a valóság az, hogy az 1924. évi törvény szerint az állami és fővárosi tisztviselők a közgyűlés taglétszámának 13.1%-át tették, ami a javaslat szerint 13.7%-ra emelkedik. Miután azonban már ma tervbe van véve a harmadik alpolgármesteri állás visszaállítása és több új ügyosztály szervezése, a közgyűlésen szavazati joggal résztvevő fővárosi tisztviselők száma előreláthatóan még emelkedni fog.

Ehhez még csak annyit, hogy a vidéki törvényhatóságokban az érdekképviseleti tagok között, bár csak egész jelentéktelen arányszámban, mégis szerepelnek a munkásság képviselői. A fővárosban még ezt is mellőzték. A miniszter szerint a fővárosban a munkásságnak elég erős politikai szervezete van, amelynek révén beküldi a maga küldötteit a törvényhatósági bizottságba. De hát a törvényhatósági bizottságnak eddig is voltak, és pedig elég nagyszámban, nagy- és kisiparos, kereskedő, ügyvéd, közjegyző, mérnök, orvos és nagybiratokos tagjai is. Tehát ezeknek a társadalmi osztályoknak is megvolt a maguk politikai képviselete és az így megválasztott tagok az illető társadalmi osztályoknak az érdekei kellő sullyal képviseleték. Minek kell ezeknek kétszeres képviselet? A válasz egyszerű. Ezek a foglalkozási ágak a kormányzat szempontjából nem veszedelmesekek. *De félelem és rettegés tölti el a mai kormányrendszert, ha a főváros társadalmának számára névbe is leghatalmasabb osztálya, a dolgozó munkásság követeli a törvény-*

hatóságban öt megillető képviseletet.

Láttuk tehát, hogy a törvényhatósági bizottság tervezett összeállítása nem csak a demokrácia alapelveivel áll szöges ellentétben, hanem lényeges visszaféledést jelent a mai jogállapottal szemben is. Ez az összetétel azonban meggyőződésünk szerint éppen olyan kérészetű lesz, mint az előző törvény volt. Nyugalom ezen a téren is csak akkor lesz, ha a főváros ügyeinek intézését olyan törvényhatósági bizottság kezébe teszik le, amelynek összes tagjait a főváros valamennyi huszadik évét betöltött lakója általános és egyenlő választójog alapján titkos választással az arányos képviseleti rendszer szerint választ. Szükség van arra, hogy a főváros vezető tisztviselői és azok az állami tisztviselők, akiknek tevékenysége a főváros érdekeit közvetlenül érinti, az önkormányzati testületek ülésén megjelenhessenek, az őket illető kérdésekben véleményüket elmondhassák és fölvilágosítást adhassanak. *Szöges ellentétben van azonban a demokrácia alapelveivel az, hogy a közgyűlésen bárki más, mint akiket a főváros lakossága választott meg, szavazójogot gyakorolhasson.*

A közgyűlés hatáskörét a javaslat lényegesen visszaféledesíti és annak nagyon jelentékeny részét az intézőtanácshoz utalja át. Nem térhetünk ki itt a részletekre, csupán annyit, hogy a politikai, fölirási és panaszjog, saját bizottságainak, a tisztviselőknek és a felsőházi tagoknak a megválasztásán kívül a közgyűlés minden más határozata csak akkor érvényes, ha a belügyminiszter jóváhagyja.

A régebbi jogszabályok szerint azonban, ha a miniszter jóváhagyásától függött valamilyen határozat, akkor a jóváhagyást vagy megadták vagy megtagadták, de hogy a határozatban mi legyen, abba a miniszter nem szólhatott bele. Az új rendszer szerint ez is megváltozik. A főváros költségvetési jogát a számlással kapcsolatos rendeletek, de különösen az 1927. évi V. törvények és az ezzel kapcsolatban kiadott miniszteri rendeletek már lényegében elkobozták. Ezt a rendszert a javaslat is föntartja. A javaslat szerint a belügyminiszter és a pénzügyminiszter a költségvetés tételein tetszésük szerint módosíthatnak, azokat föl-emelhetik, leszállíthatják, egyes tételeket törölhetnek vagy újakat állíthatnak be. Végeredményben az egész költségvetést ők készítik.

Elkobozzák a főváros adókövető jogát is, mert önálló községi adókat csak a belügy- és pénzügyminiszter előzetes hozzájárulásával lehet bevezetni.

A költségvetés keretében az üzemek költségvetése is a miniszterium hatáskörébe kerül és így az üzemek üzletvitelét is lényegében a miniszter fogja irányítani.

De a miniszter tetszésének lesz kiszogáltatva a szabályrendeletalkotási jog is, mert ha a főváros a szabályrendeletet nem a miniszter szájaize szerint alkotja meg, vagy kívánságához képest nem módosítja, akkor a miniszter maga adhat ki rendeletet a főváros helyett. Emellett a szabályozás mellett, amikor adnak önkormányzatot, de az csak olyan határozatot hozhat, amely a kormánynak megfelel megint csak azt a kérdést kell föltenni, amit előző cikkünkben tettünk: mire való ilyen körülmények között az egész törvényhatósági bizottság?